

Tekke...Sözənə* ...

1990-cı illərin sonunda Buxara qüllələrindən birinin altında məktəb yaşlı bir qız səhərdən axşama qədər ticarətlə məşğul olmağa başladı. Turistlərə tekke almağa təşviq edir, onlara altı dildə cavab verə bilirdi. Tədrisən qızın özü də qüllədən az nəzərə çarpmırdı.

Hər şey əvvəlki kimi gedə bilərdi, əgər bir gün qız nəse edib tekkeni... şəhər sədrinin özü dəvət etməsəydi. Yənə qız nədənsə naməlum bir kəskə hindi dilində bazarlıq etməyə başladı.

Minnətdar olan şəhər sədri uşaqları o qədər sevirdi ki, sürprizdən sonra "Qız valideynlərindən heç vaxt ayrılmayacağına əmin olun" əmrini verdi yarımcısına.

Bundan sonra onun evinə gələn dövlət xidmətçiləri ah çəkirdilər: qız kiçik bir otaqda yaşayan və üç uşaq böyüdən, işsiz, tək ananın tekke sataraq cüzi valyuta gəliri ilə bütün ailəni dolandıran övladı idi!

Şəhər memurları ananı bu vəziyyətdən necə xilas etmək barədə uzun-uzadı fikirləşirdilər ki, o, başı sıxışmasın, nəhayət, bir çarə tapdılar: ailəyə... et kombinatının direktorunu bağladılar.

Ana və onun övladlarının artıq yeməyə ehtiyacı qalmadı, evi təmir etdi və qız yenidən dərsə başladı.

O vaxtdan uzun illər keçdi. Həmin çox dil bilən qız indi harada, heç kim bilmir, amma yerli sənətkarlar o vaxtdan mal-qarasını altı dildə tərifləməyi öyrəniblər, onlar bütün memurların adlarını bilirler, yənə də zəhmətlərinin hədəf getməyəcəyinə və tabiiki, maddi rifahın gəlməsini gözləyirlər.

*Halı

Göy xəbərçiləri*

Huftondan sonra nüfusu uca paytaxtın sakitliyinə heç bir şeyin pozmadığı bir vaxtda qara paltar geymiş iki kişi şəhərin baş mədrəsəsinin daxili divanından səssizcə asılıb həyətə enirdilər. Küncdəki otağa qaçıb qapının altına gözetçiliyə bir dostunu qoyublar.

Gələnlərin ən təkbəbbürü ayağı ilə qapını təkliklə açdı, bir əli ilə xəncəri çıxarıb, o biri əli ilə də fəni üzəndi otağa girdi.

Otağın şam zəif işıqlandırılmış küncündə uzun ağı gecəlik geyinmiş zahid — bir neçə gündür ailəsindən və vətəndaşlarından gizlənən xan əlində əlyazma tutaraq çağırılmamış qonağa baxırdı. Ayaqlarının altına kərpic döşənmiş bir neçə qat yorğan-döşəklə taxtın varisi yuxuya getmişdi.

Birdən ortaya çıxan səssizlik düz çox çözüldü.

"Onlar mənim könüllü olaraq taxtdan imtina etməyə inanacaqlarmı? — öz-özünə fikirləşdi. — Yoxsa onlar insanları mənim qəfil öldüyümə inandıracağınamı ümid edirlər?" Yoxsa mənim vəsiyyətimi götürüblər, amma vəsiyyət şifahi olduğuna inanmağa məcbur edəcəklərimi? Mən həqiqi iradəmi bəyan etməsəm, necə vəziyyətə düşürlər? — zahid boydar bir kəsi başdan-ayağa gözden keçirərək, memurlardan hansının ona xəyanət etdiyini anlamağa çalışırdı. — Heyf ki, qələbəyə görə belə qonorar ödənilir... Çara yox, hücumu tək qaytarmalıyam. Qazandığım döyüşlər az deyil! Hücumu dəf etməsəm, göyden əlac olacaq, sui-qəsdçilər isə cəhənnəmdə əbədi əzaba düşərəcəklər".

Xan çiyinlərini düzəldərək düz qabağa getdi.

Boydar adam xana yaxınlaşıb nəheng əlləri ilə onun boğazından tutub boğmağa başladı.

Qatil dirseyinin necə titrədiyini hiss etdi: qurbanın havanı udmağa çalışın əlləri və intiqamın alovlu hissi yad pəncələri zorla əlindən silməyə çalışırdı.

Sonuncu, qeyri-adi güclü səylə xan onu boğan əllərindən qurtula bildi, özünü qabağa atdı, geri çevrildi və hücum edənə təkliklədi. Boydar kəs əyilib ah

Nəzər Şahin

çəkdi, amma tez dərdəndən sağaldı, yerə düşən çirağı götürüb var gücü ilə xanın başına vurdu. *Daha sonra xəncəri qınından çıxarıb, kobud şəkildə rəqibinin böyrünə sancıb.*

Taxtın varisi səs-küyəndən yuxudan ayıldı. Uşaq qorxmuş divardan yapışaraq huşsuz ayağa qalxdı.

Xanın qaldırdığı əlləri qaranlıqda güclə daxil oldu və yaxasını tuttu.

Qurbanın hələ də nəfəs aldığına görə adam xanın başına kəndir atıb yenidən boğmağa başladı.

Nəhayət, otaq sahibi zəiflədi və nəfəsini kəsərək bədənini geri atdı.

"Mən sağam, sağam!" Yuxunuza girəcəyəm! Səni göylərə çağıracağam, özümle aparacağam! Oğlum, özünə yaxşı bax!

Ölüm titrəməsi xanın tərli alınından tutmuş ayaq barmaqlarına qədər bütün bədənini bürüdü.

Yenə otağın qapısı açıldı, seyrək saqqalını sığallaya-sığallaya şah paltarında qısa boylu bir kişi içəri girdi.

"Onu yatağa qoyun!" Qutuları arayın! Hər şeyi təşkil edin! Divardan qanı silin! Bütün sənədləri yan-

Özbək ədəbiyyatına növbəti səyahət

dırın! Qoy gözetçilər səhərə kimi heç kimi içəri buraxmasınlar!

...Yavaş-yavaş içəri giren navkarların ayaqları sanki yerə mıxlanmışdı. Xalçanın üstündə yatan dəhşətli meyitin qansız üzündən gözlerini çəke bilmirdilər, ağızlarının kənarından qan fışqırırdı.

Yaxınlıqdakı şamın yanib-sönen işığı hələ də qeyri-təbii şəkildə yayılan əllərə, hələ də şişmiş qarınlara, hələ də boyanmış al-qırmızı qan divarına, dərinə örtən hələ də ölü tər damcılarına, cırıq köynəkdə hələ də donmuş qana toxunmayı, yerə qırmızı gölməçə kimi yayılan qara qan işıq saçardı.

Hökmdar heç vaxt belə vəziyyətdə yatmamışdı... Ümumiyyətlə, heç kim belə vəziyyətdə yatamaz.

Qısa boylu kişi taxt varisinə yaxınlaşıb salam verdi, ağzını geniş açıb gülümsədi və hamar, üzük-lü əlindəki qabdan zorla onun ağzına hər hansı damcı tökdü. Bir neçə saniyə sonra taxt varisi yenidən yuxuya getdi.

...Nüfuzlu şəhərin hər yerində cingildəyən xəbərçilərin yüksək, uzun səsləri eşidiləndə gecə qaranlığı yayıldı və səhər açıldı.

Səhərə yaxın böyük nağara səsi bütün şəhəri bürüdü, insanlar nə danışdıqlarını anlamadan çarpayılardan tullandılar, səslər və hoy-hular bir-birinə qarışaraq davamlı böyük səssə çevrildi.

Onlardan gələn xəbər gözlənilməz oldu: səhhətə yaxşı olan xan öləcəyini heç kimin ağına gətirmirdi.

Şəhər camaatı yenidən başlayan cümə gününün tarixi əhəmiyyətini hələ dərk etməmişdi.

Səhər başına soyuq su tökərək oyadılan taxt varisinə əyanlardan biri "Bizim hökmdar!" deyərək qışqırır, bu sözlərdən sonra oğlan atasının bir daha yanında olmayacağını dərhal anladı: özünü bir künce atdı, qəzəbdən titrədi və qaynar göz yaşları dökdü.

Kədərlə bütün bədənini bürüdü, dodaqları dua sözlərini piçildadi, atasına, özünə, babasına dua etdi, heç vaxt bu qədər dua etməmişdi, bundan sonra da belə dua etməyəcək.

...— *Yaşasın xan!*

Yüzlərlə boğazdan qopub damlalar və dəhlizlərdə itaətkarlıqla əks-səda verən bu nida şəhərdəki üç yüz məscidin uca günbəzləri altında gün boyu uzundan-uzaq səsləndirildi.

Bir günün içində üzü meyit kimi ağarmış anıq oğlan o gün saraya gedən ucsuz-bucaqsız yolda ayaqlarını güclə sürüyərək məqsədsiz dolanırdı, bu şərafli səslər günbəzlərin altında yənə dəfələrlə səsləndi.

Yeni xanın gətirdiyi yolun hər iki tərəfində salınan Buxara və ətraf kəndlərin camaatı divar kimi dururdu.

Bəzən o tərəfdən, bəzən bu tərəfdən səslər gəlirdi.

— *Bizim hökmdar!*

— *Yaşasın xan!*

* Hikayə 1747-ci ilin iyulunda Əştərxaniylər dövlətinin paytaxtında üzə çıxan Əbulfeyzخانin öldürülməsi və Əbdülmöminخانin xəttə çıxması ilə bağlı ic-timai hadisələrin badiiy təlqini.